

## MÜMİNLERİN ÖZELLİKLERİ\*

İlgili âyet-i kerimede açıkça ifade olunduğu üzere,

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ

Cinlerle birlikte insanların yaratılış sebebi Allah'a ibadet etmektir.<sup>1</sup> İbadetin temeli ise ibadet edileni/mabudu tanıyıp iman etmektir. Denilebilir ki, insanın en temel vazifesi kendisini yaratan, sahip olduğu her şeyi kendisine bahşeden Allah'a iman etmesi, başka bir ifadeyle O'nu tasdik etmesidir.

Sözlükte “inanana, iman eden” anlamına gelen mümin, terim olarak “Allah'a, Hz. Peygamber'e ve O'nun getirdiği mesajlara kesin olarak inanan, kabul ve tasdik eden kimse” demektir.

Kur'an-ı Kerim'de Yüce Allah doğrudan veya dolaylı olarak pek çok âyette imandan, müminlerden ve müminlerin özelliklerinden bahsetmekte, böylece bütün inananları, o özellikleri kuşanmaya davet etmektedir.

Elimize Kur'an'ı alıp açtığımızda, Fatıha sûresinden sonra Bakara sûresinin ilk âyetlerinde, Yüce Allah Kur'an'ın hak kitap olduğunu, bunun müttakîlere (müttakî, mümin kelimesiyle yakın anlamlı bir kelime olup kötülüklerden kaçınan ve samimiyetle Allah'a bağlanan kimse demektir) rehber olduğunu beyan ettikten sonra, onların özelliklerini şöyle zikretmektedir:

الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ

\* Bu metin Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi Doç. Dr. İlyas ÜZÜM tarafından hazırlanmıştır.

<sup>1</sup> Zâriyât, 51/56.

“Onlar gabya inanırlar, namazı dosdoğru kılarlar, kendilerine rızık olarak verdiğimizizden de Allah yolunda harcarlar.”

وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَبِالْآخِرَةِ هُمْ  
يُوقِنُونَ

“Onlar sana indirilene de, senden önce indirilenlere de inanırlar, âhirete de kesin bir şekilde iman ederler.”<sup>2</sup>

Görüldüğü gibi bu âyetlerde müminlerde/müttakilerde bulunması gereken özellikler hem inanca hem amele bakan boyutlarıyla açıklanmaktadır. Buna göre müminler/müttakiler Allah’a ve Peygamber’e inanmanın yanında Hz. Peygamber’e indirilen Kur’an’a, daha önce indirilen ilâhî kitaplara, dolayısıyla da peygamberlere ve nihayet âhîret gününe iman etmelidirler. Amelî bakımdan ise, namazı dosdoğru kılip Allah’ın verdiği şeylerden infak etmelidirler. Diğer bir ifadeyle ancak bu inanca sahip ve bu amelleri yerine getiren kimseler mümin, dolayısıyla da müttakî olabilirler.

Kur’ân-ı Kerîm’de müminlerin özelliklerinin doğrudan sayıldığı âyetler, aynı adı taşıyan “Mü’minûn” sûresinin ilk âyetleridir. Söz konusu sûrenin başında müminlerin kurtuluşa eren kimseler olduğu belirtildikten sonra onların özellikleri şöyle sıralanmaktadır:

قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ

“Müminler gerçekten kurtuluşa ermişlerdir.”

الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ

“Onlar ki, namazlarında derin saygı içindedirler.”

<sup>2</sup> Bakara, 2/3-4.

وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ<sup>٧</sup>

“Onlar ki, faydasız ve boş (işlerden ve) sözlerden yüz çevirirler.”

وَالَّذِينَ هُمْ لِلرَّكَّوَةِ فَاعِلُونَ<sup>٧</sup>

“Onlar ki, zekâtı yerine getirirler (zekâtı öderler).”

وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ<sup>٧</sup>

“Onlar ki, ırzlarını korurlar.”

وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ<sup>٧</sup>

“Yine onlar ki, emanetlerine ve verdikleri sözlere riayet ederler.”

وَالَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَوَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ<sup>٧</sup>

“Onlar ki, namazlarını kılmaya devam ederler.”

أُولَئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ الَّذِينَ يَرِثُونَ الْفِرْدَوْسَ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ<sup>٧</sup>

“İşte bunlar varis olanların ta kendileridir... Ki, Firdevs cennetlerine varis olurlar. Onlar orada ebedî kalacaklardır.”<sup>3</sup>

Sûrenin başında müminlerin “felâha/kurtuluşa ulaşacağı” belirtilirken 11. âyette bunun açılımı verilerek onların Firdevs cennetlerine ulaşacağı ifade edilmektedir. Tekrarlamak gerekirse, bu âyetler dizisinde müminlerin yedi özelliğinin altı çizilmektedir: a) Huşû içinde namaz kılmak, b) faydasız işlerden kaçınmak, c) zekâtı ödemek, d) iffeti muhafaza etmek, e) emanetlere bağlı kalmak, f) verilen sözleri yerine getirmek, g) namaz ibadetine aksamaya yer vermemek.

<sup>3</sup> Mü'minûn, 23/2-11.

Şimdi, hepimiz bu özelliklere ne kadar sahip olduğumuzu düşünmeliyiz. Bu özellikler bakımında başkalarını değil, kendimizi merkeze koyarak karşılaştırmaya gitmeliyiz. Söz gelimi, namazlarımızda huşuu ne kadar elde edebiliyoruz, boş iş ve davranışlardan ne kadar uzak kalabiliyoruz, iffet konusunda ne kadar duyarlıyız, emanetlere ne kadar riayet ediyoruz, sözlerimize ne kadar bağlıyız? Bu sorulara cevap verdikten sonra eğer eksikliklerimiz varsa vakit kaybetmeden bunları telâfi etmeye çalışmalıyız.

Müminlerin başka bazı özelliklerine Enfâl sûresinin ikinci âyetinde dikkat çekilmektedir:

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَّتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ  
آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ

“Müminler ancak o kimselerdir ki, Allah anıldığı zaman kalpleri ürperir. Onun âyetleri kendilerine okunduğu zaman (bu) onların imanlarını artırır. Onlar sadece Rablerine tevekkül ederler.”<sup>4</sup>

Bu âyette Rabbimiz müminlerin üç özelliğini vurgulamaktadır: a) Allah’ın adı anıldığında kalplerin titremesi, b) ilâhî âyetler okunduğunda imanın artması, c) sadece Allah’a güvenilmesi. Hiç şüphe yok ki bu üç husus iman denilen ilâhî nurun âdeta kaçınılmaz olarak meydana getirdiği sonuçtur. Allah’a inanan, O’nun sonsuz yüceliğini bilen birisi O’nun adı anıldığında nasıl duyarsız kalabilir? Böyle birisi ilâhî âyetlere her vakıf oldukça ya da bu âyetlerin farkına vardıkça inancı nasıl aynı seviyede kalabilir? Aynı şekilde böyle bir kimse nasıl Allah’a güvenden uzak kalabilir?

Müminler Allah’a O’nu görüyormuş gibi inanan ve içtenlikle O’na bağlanan kimselerdir. Bu yönleriyle onlar “Rahman’ın

<sup>4</sup> Enfâl 8/2. Âyet-i kerimde geçen tevekkül; tüm tedbirleri alıp, gerekenleri yaptıktan sonra, işin sonucunu Allah’a bırakarak ona güvenmek demektir.

kulları”dır. Kur’an’da yüce Allah müminlerin, başka bir ifadeyle “kullarının” özelliklerini şu âyetlerde açıkça zikretmektedir:<sup>5</sup>

وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ  
الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا

“Rahmân’ın kulları, yeryüzünde vakar ve tevazu ile yürüyen kimselerdir. Cahiller onlara lâf attıkları zaman, ‘selâm!’ der (geçer)ler.

وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا

“Onlar, Rabblerine secde ederek ve kıyamda durarak geceleleyenlerdir.”

وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا

“Onlar, şöyle diyenlerdir: ‘Ey Rabbimiz! Bizden cehennem azabını uzaklaştır, gerçekten onun azabı sürekli bir helâktir!’”

إِنَّهَا سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا

“Şüphesiz, ne kötü bir durak ve ne kötü bir konaktır orası.”

وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا

“Onlar, harcadıklarında ne israf ne de cimrilik edenlerdir. Onların harcamaları, bu ikisi arası dengeli bir harcamadır.”

وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ  
إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يُزْنُونَ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ يَلْقَ أَثَامًا

“Onlar, Allah ile beraber başka bir ilâha kulluk etmeyen, haksız yere, Allah’ın haram kıldığı cana kıymayan ve zina etmeyen kimselerdir. Kim bunları yaparsa ağır azaba uğrar.”

<sup>5</sup> Furkan, 25/63-76.

يُضَاعَفُ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَيَخْلُدُ فِيهِ مُهَانًا<sup>٥</sup>

“Kıyamet günü onun azabı kat kat artırılır ve horlanmış olarak orada ebedi kalır.”

إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا

“Ancak tövbe edip de inanan ve salih bir amel işleyenler başka. Allah işte onların kötülüklerini iyiliklere çevirir. Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.”

وَمَنْ تَابَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَإِنَّهُ يَتُوبُ إِلَى اللَّهِ مَتَابًا

“Kim de tövbe eder ve salih amel işlerse işte o, Allah’a, tövbesi kabul edilmiş olarak döner.”

وَالَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ مَرُّوا كِرَامًا<sup>٦</sup>

“Onlar, yalana şahitlik etmeyen, faydasız boş bir şeyle karşılaştıkları zaman, vakar ve hoşgörü ile geçip gidenlerdir.”

وَالَّذِينَ إِذَا دُكِّرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ لَمْ يَخْرُوا عَلَيْهَا ضُمًّا وَعُمْيَانًا

“Onlar, kendilerine Rablerinin âyetleri hatırlatıldığı zaman, onlara kör ve sağır kesilerek değil, düşünüp anlayarak sarılırlar.”

وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا

“Onlar, ‘Ey Rabbimiz! Eşlerimizi ve çocuklarımızı bize gözyadınlığı kıl ve bizi Allah’a karşı gelmekten sakınanlara önder eyle’, diyenlerdir.”

أُولَٰئِكَ يُجْزَوْنَ الْعُرْفَةَ بِمَا صَبَرُوا وَيُلَقَّوْنَ فِيهَا تَحِيَّةً وَسَلَامًا<sup>٧</sup>

“İşte onlar, sabretmelerine karşılık cennetin yüksek makamlarıyla mükâfatlandırılacaklar ve orada esenlik dileği ve selâmla karşılanacaklardır.”

خَالِدِينَ فِيهَا حَسَنَاتٌ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا ط

“Orada ebedî kalırlar. Orası ne güzel bir durak ve ne güzel bir konaktır!”

Bu âyetlerde Yüce Rabbimiz müminlerin sahip olmaları gereken ferdî, ahlâkî ve toplumsal nitelikli ilkelerden bir demet sunmaktadır. Söz gelimi müminler ahlâkî bakımdan mütevazı olmalı, zaaf sahibi kimselerle uğraşmamalı; iktisadî bakımdan harcamalarında orta bir yol tutmalı, sosyal hayatla ilgili olarak, meselâ yalan şahitlik vb. tutumlardan kaçınmalıdır.

Yüce Allah başka bir âyette, yine müminlerin özellikleri bağlamında şöyle buyurmaktadır:

وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

“Mümin erkekler ve mümin kadınlar birbirinin dostudurlar. İyiliği emreder, kötülükten alıkoyarlar. Namazı dosdoğru kılar, zekâtı verirler. Allah’a ve Resûlüne itaat ederler. İşte bunlara Allah merhamet edecektir. Şüphesiz Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir.”<sup>6</sup>

Bu âyette Yüce Allah müminlerin özelliklerinden “iyiliği emretme ve kötülükten sakındırmaya” özellikle dikkat çekmektedir. Mümin sadece kendisi iyi olan, iyi kalan, kötülükten uzak duran bir kimse değil, aynı zamanda hem

<sup>6</sup> Tevbe, 9/71.

yaşayışı hem de sözleriyle en yakınlarından başlayarak insanları iyiliğe çağıran ve olumsuzluklardan sakındırmaya gayret eden kimsedir.

Kur'an'da daha birçok âyette doğrudan ve dolaylı olarak müminlerin özelliklerine değinilmektedir. Bu âyetlere bütün halinde bakıldığında şu söylenebilir: Mümin içtenlikle inanan ve inancının gereği olarak "salih amel"le donanan kimsedir.

Hız. Peygamber (s.a.s.) canlı bir Kur'an olarak kâmil bir müminin bütün özelliklerini en güzel şekilde yansıtmaktadır. O iman gereği olarak Allah'a gönülden bağlanmış, O'nu ulûhiyetine layık şekilde hamd ve tesbih ile anmış; kendisi, müminler hatta bütün insanlar için O'na dua edip dünya ve âhiret mutluluğu istemiştir. Hayatında hiç yalan söylememiş, kimsenin gıybetini yapmamış ve yaptırmamış, insanlara iyilik yapmak için koşmuş, ikram etmiş, cömertlik yapmış; kadınlara, çocuklara, yaşlılara, hayvanlara, kısacası bütün varlığa karşı "en yüksek ahlâk"ın gerektirdiği erdem içinde mukabele etmiştir.

Sevgili Peygamberimiz imana, İslâm'a, ihsana, takvaya, duaya vb. dair birçok hadisinde müminlerin kimi özelliklerine işarette bulunmuştur. Onun şu sözü bunun bir örneğini teşkil etmektedir:

ثلاث من كن فيه وجد حلاوة الإيمان: أن يكون الله ورسوله أحب إليه مما سواهما، وأن يحب المرء لا يحبه إلا لله، وأن يكره أن يعود في الكفر كما يكره أن يقذف في النار

"Kimde üç şey bulunursa imanın tatlılığını almış olur. Allah ve Resûlü kendisine başkalarından daha sevimli olmak, bir kimseyi sevmek fakat sadece Allah için sevmek, küfre dönmeyi ateşe atılmakla eşdeğerde görerek bundan kaçınmak."<sup>7</sup>

<sup>7</sup> Buhârî, "İmân", 8.



Başka bir hadisinde Hz. Peygamber (s.a.s.) parmaklarını birbirine birleştirerek müminlerin müminlere olan bağlılığını taşları birbirine bağlayan duvara benzetmiş,<sup>8</sup> böylece müminlerin sosyal hayatla ilgili özellikleri bağlamında hayatî önem taşıyan bir hususa işaret etmiştir.

Sonuç olarak iman kuru bir lâfız, mümin de “inandım” diyen bir kimse değil, iman hayata hayat katan bir iksir, bu nura sahip mümin de imanın gerektirdiği her türlü erdemi üzerinde taşıyan “cennet ehli” bir kimlik ve kişiliktir.

---

<sup>8</sup> Buhârî, “Edeb”, 36.